

ҒТАХР: 03.20.00

**ТҮРКІМЕНСТАНДАҒЫ «АЛАШ ОРДА» ҚЫЛМЫСТЫҚ ІСІ
Аққали Ахмет**

**Х. Досмұхамедов атындағы Атырау университеті
тарих ғылымдарының докторы, профессор, Қазақстан Республикасы,
Астана қ., e-mail: axmet_begis@mail.ru**

**Автор-корреспондент.
e-mail: axmet_begis@mail.ru**

Аннотация: Автор большевиктік-сталиндік замандағы жазалау органдарының қылмыстары туралы зерттеулер жүргізген. Адамның табиғи құқықтарын аяқасты қылған, жазықсыз мыңдаған адамдарды бас бостандығынан айырып қана қоймай, оларды тергеу амалдары кезінде ұрып-соғу, азаптаудың небір түрлерін қолданғанын, соттан тыс органдармен, соның ішінде «үштіктер» арқылы мыңдаған адамдарды жазықсыз өлім жазасына кескендігі туралы жазған. Бұл зерттеулердің ерекшелілігі мен өзектілігі НКВД және прокуратура органдарының құпиялы архивтеріндегі материалдарға сілтеме жасау арқылы жазылған.

Тоталитаризм жүйесіндегі күнделікті құбылыстардың бірі болып табылатын, адам мен азаматтың табиғи құқықтарының жаппай бұзылғандығы анықталып, архив материалдарымен дәлелденіп, тайға таңба басқандай анық көрсетілген.

Солардың бірі «Алаш-Орда» ісі деп аталатын, сталинизм заманындағы Түркіменстан НКВД органдарының арандату, ойдан шығарған «қылмыстары» және басқа көптеген заңсыз тергеу іс әрекеттері зерделенген. Ресей Федерациясы мемлекеттік архивіндегі СССР прокуратурасының «өте құпиялы» дәрежесі бар архивтік материалдарындағы мәліметтер зерделеніп, социалистік жазалау органдарының қылмыстық іс-әрекеттерін оқырмандардың назарына ұсынады.

Кілт сөздер: жазалау органдарының қылмыстары, НКВД, тергеу барысындағы азаптау әдістерін қолдану.

МРНТИ: 03.20.00

УГОЛОВНОЕ ДЕЛО «АЛАШ-ОРДЫ» В ТУРКМЕНИСТАНЕ
Аккали Ахмед

Атырауский университет имени Х.Досмухамедова
доктор исторических наук, профессор, Республика Казахстан, г. Астана,
e-mail: axmet_begis@mail.ru

Автор-корреспондент
e-mail: axmet_begis@mail.ru

Аннотация: Автор проводил исследования преступлений карательных органов в большевистско-сталинские времена. Он пишет о том, что не только тысячи невинных людей были лишены свободы, они были лишены естественных прав человека. Они массово подвергались к пыткам во время следственных действий, им применялись различные формы издевательств. Тысячи невинных людей были казнены по решениям внесудебных органов, в том числе через «тройками». Специфика и актуальность данных исследований зафиксированы ссылкой на материалы в секретных архивах органов НКВД и прокуратуры.

Выявлены массовые нарушения естественных прав человека и гражданина, являющиеся одним из повседневных явлений в системе тоталитаризма, что подтверждается архивными материалами.

Одним из них является так называемое уголовное дело «Алаш-Орды», где были изучены провокационные, вымышленные уловки органов НКВД Туркменистана времен сталинизма и многие другие незаконные следственные действия. Изучены сведения Государственного архива Российской Федерации, содержащиеся материалах прокуратуры СССР, имеющих гриф «совершенно секретно» и доводятся до сведения читателей преступные действия карательных органов социализма.

Ключевые слова: преступления карательных органов, НКВД, применение методов пыток в ходе следствия.

IRSTI:03.20.00

CRIMINAL CASE OF "ALASH-HORDES" IN TURKMENISTAN

Akkali Ahmed
Atyrau University named after H. Dosmukhamedov
Doctor of Historical Sciences, Professor, Republic of Kazakhstan, Astana c.,
e-mail: axmet_begis@mail.ru

Corresponding author
e-mail: axmet_begis@mail.ru

Abstract: The author conducted research on the crimes committed by the punitive authorities during the Bolshevik-Stalinist era. He writes that not only were thousands of innocent people deprived of their freedom, but they were also stripped of their natural human rights. They were subjected to widespread torture during interrogations, and various forms of abuse were inflicted upon them. Thousands of innocent people were executed by extrajudicial authorities, including the "troikas." The specificity and relevance of these studies are supported by references to materials in the secret archives of the NKVD and the Prosecutor's Office. Mass violations of the natural rights of man and citizen have been identified, which are one of the everyday phenomena in the system of totalitarianism, as confirmed by archival materials. One of them is the so-called criminal case of Alash-Orda, where the provocative, fictional tricks of the NKVD of Turkmenistan during the Stalin era and many other illegal investigative actions were studied. The information from the State Archive has been examined.

Key words: crimes committed by the punitive authorities, the NKVD, and the use of torture methods during investigations.

Сталинік кезеңдегі жаппай қуғын-сүргін бүкіл елге үлкен қайғы-қасірет әкелді. НКВД және ГУЛАГ қапастарында ешқандай жазығы жоқ миллиондаған адамдар азап шегіп, опат болды. Сол дәуірдің куәсі болатын Ресей Федерациясы мемлекеттік архивіндегі КСРО Прокуратурасының Р-8131 қорының, 37-тізім, 145-ісіндегі құжатқа назар аударсақ.

1939 жылдың 23 қыркүйегінде «өте құпия» грифімен Түркімен Кеңестік Социалистік Республикасы (Түркімен КСР) НКВД органдарында «Социалистік заңдылықтарды бұзу» істері бойынша тергеу қорытындылары туралы НКВД әскерінің Түрікменстан Шекара округі әскери прокуроры, І-ші рангалы әскери заңгер Кошарский КСРО Прокуроры М. И. Панкратьевке және Жұмысшы-шаруа Қызыл Армиясының (РККА) Бас әскери прокуроры Гаврилов атына 35 беттік баяндама жіберген.

Баяндама да НКВД қызметкерлерінің социалистік заңдылықтарды өріскел бұзып, адам тағдыры аяқ асты етілгені кеңінен баяндалған. Жоғары басшылыққа жіберілген баяндама бес бөліммен тұрады: 1. Азаматтарды жаппай негізсіз қамауға алу, 2. Заңсыз тергеу әдістері, 3. Тергеу құжаттары мен

істерін жалған жасау және бұрмалау, арандату. 4. Түркімен КСР НКВД-дағы социалистік заңдылықтардың бұзылуындағы прокуратура органдарының рөлі туралы. 5. Тергеу қортындылары. Баяндама да республикадағы қуғын-сүргін жылдары адам жаны түршігетін қылмыстарды қолдан жасап, ұйымдастырған НКВД жендеттерінің қызметтері жан-жақты ашық жазылған.

Жіберілген баяндамаға байланысты, КСРО Прокуроры Панкратьев 1939 жылдың 3 қазан күні өзінің қол қойған қарарында: «ж. Кошарскийге. Ең жоғары жаза қолданылған заңсыз сотталғандарды ақтау туралы сұрақтарды КСРО Ішкі Істер Халық Комиссары мен Одақ Прокурорының алдына қоюға болады. Сотталғандар туралы туыстарына жазбаша түрде хабарлауға болмайды, ауызша хабарлауға, әзірге лагерь мерзімін талқылау туралы хабарлау тәжірибесі қалыптасқан. Босатылған тұтқындалғандардың қайтаруға мүмкіндік болмайтын заттарын төлеу туралы мәселені мен КСРО НКВД-сының алдына мәселе етіп қойдым», - деп бұрыштама соққан.

Жоғары да аталған баяндаманың «Тергеу құжаттары мен істерін жалған жасау және бұрмалау, арандату» атты бөлімінде Түркіменстандағы «Алаш-Орда» контрреволюциялық ұлтшыл ұйымына қатысты тергеу ісі туралы мәліметтер бар.

Мәліметте Түркімен Кеңестік Социалистік Республикасы НКВД-сының 3-ші бөлімінің қызметкері, Красноводск қалалық НКВД жедел тобының бастығы А.Диментманның қылмысы басынан асып кеткен, оның қатыгез, садист, жендент болғаны құжатта ашық жазылған. А.Диментман «Алаш-Орда» ісін аса қатерлілікпен жүргізген.

1937 жылдың желтоқсан айында Түркімен КСР Ішкі Істер Халық Комиссары Нодев орнынан алынып, оның орнына Ашхабад теміржол-транспорт бөлімінің НКВД бастығы С.Ф.Монаков (1897-1939) тағайындалды. С.Ф. Монаков Республиканың Ішкі Істер Халық Комиссары болған кезеңінде жазықсыз адамдарды жаппай тұтқындау, үштікпен азаматтарды заңсыз соттау, арандатушылық, жалған құжат жасақтау, ұпай жинау және орталықты алдау, жалған ақпараттар беру зор көлемде жүргізілді. С.Ф.Монаков кейінгі жаппай жазалау операцияларды жүргізу кезінде барлық жедел топтар мен аудандық бөлімшелер үшін зиянды элементтерді тұтқындауға «лимит» белгіледі, тыңшылық жасау, жауларды табу, үштіктің қарауына ұсынылған басқа да істерге бақылауды өзі жүзеге асырды және тергеу істерінде кез-келген арандатушылық пен жалғандықты қолдап, көтермелеп қана қоймай, өз аппараттарының қызметкерлеріне шпион, зиянкестер және лаңкестік және өзге де контрреволюциялық ұйымдар т. б. туралы істерді қолдан жасауға тікелей тапсырмалар берді. С.Ф.Монаков тергеу ісін жүргізетін қызметкерлерден өзінің тергеудегі адамдардың азапталған дауыстары кабинетіне естілетіндей етіп қинап, жазалауды талап етті, ал тергеушілер Монаковтың бұл талабын бұлжытпай орындады, қамауға алынғандардың азаптаудағы жан дауыстары мен айқайлары Монаковтың кабинетіне ғана емес, жапсарлас көшелер мен халық комиссариаты ғимаратына іргелес орналасқан

үйлердің тұрғындарына да естілді. Монаковтың шексіз қолдауына ие болған А.Диментман жедел іске кіріскен.

Баяндамада есімі ерекше аталатын А.Диментман Түркіменстандағы қазақ ұлтшылдарының жасырын «Алаш Орда» ұйымын ашып, әшкерлеуге белсене кірісті.

1937 жылдың тамызында Түркімен КСР-і Красноводск НКВД-сының бастығы, жедел уәкіл А.Диментман тарапынан «Қарабұғазхим» трест карьерінің меңгерушісі Қонысов тұтқынға алынады. НКВД жендеті Диментман Красноводск қаласы және Түркіменстанның басқа аудандарында қазақ ұлтшылдарының ұйымы бар екендігі туралы арандатушылық айғақтар алу үшін Түркімен КСР Ішкі Істер Халық Комиссары Нодевпен «үштік» тарапынан Қонысовты айыптау туралы келісімге келді. Бірақ тұтқындауға дейінгі уақытта Қонысовты айыптап, соттау үшін ешқандай деректердің жоқтығына қарамастан, заңдылықты өріскел бұзып, тұтқындайды. Красноводск НКВД-сының жедел тобы Қонысов, Жетыкбаев, Елемесов және т. б. қамауға алды.

Тікелей бастығы Нодевтың қолдауына сүйенген Диментман Қонысовты ату жазасына кесу туралы алдына-ала жүргізілетін тергеусіз-ақ үштіктің шешімін шығартып алды. Бұл алдағы уақытта жүргізілетін тергеу кезінде Қонысовтан «ұялмау» үшін қажет болды. Жендет Қонысовқа «шұңқыр» әдісін қолданған. Үштіктен ату туралы шешімге қол жеткізген Диментман Қонысовтың қолын байлап, үкімді орындау мақсатында ату орнына алып келді. Тек атылар алдында оған үштіктің шешімі оқылып, таныстырылды. Атуға дайындалған шұңқыр басына келгеннен кейін А.Диментман Красноводск ауданында «Алаш-Орда» контрреволюциялық ұлтшыл ұйымы бар екендігі туралы куәлік беру үшін Қонысовтың жауабын күтеді. Сонымен бірге, А.Диментман егер Қонысов оған қажетті айғақтар беруге келіссе, үштіктің шешімі жойылып, өмірінің сақталатындығын ескертеді.

Жазықсыз Қонысов өзінің кінәсін жоққа шығарып, «Алаш - Орда» ұйымына мүше емес екенін мәлімдейді, алайда жендеттер Қонысовтың көзінше бірнеше адамды атып өлтіріп, оны шұңқырдың жиегіне қойғаннан кейін ғана – ол Диментман бопсалаған айғақтарды беруге келісті.

Сол түні Қонысовтан жедел түрде «жауап алынды» және А.Диментман мен оның көмекшісі Сарычев тарапынан алдын-ала жазылған жауап алу хаттамасына қол қойды, онда Красноводск қаласында ұлтшыл қазақ ұйымының қатысушылары ретінде 40-тан астам адамның есім-сойы аталды. «Жауап алудан» кейінгі келесі күні «Алаш Орда» қазақ ұлтшылдары ұйымның мүшелері ретінде хаттамада есімдері аталғандардың барлығы қамауға алынды. Заңдылықты аяққа таптаған жендеттер А. Диментман мен Сарычев өз тараптарынан Қонысовқа жекелей тапсырма беріп, қамауға алынғандарды камерада тиісті түрде «өңдеуді» қатаң түрде тапсырған.

Тергеушілер А.Диментман, Сарычев және Алексеевтің тарапынан тұтқынға алынған «Алашордашылар» аяусыз ұрып-соғу мен қорлауға ұшырады. Олар үздіксіз азаптаулар арқылы «Алаш ісі» бойынша

тұтқындалғандарды жазалауды әсте бәсеңдеткен жоқ. Адам төзгісіз азаптаулардың нәтижесінде аталған ұйымының ондаған, тіпті жүздеген қатысушыларының тізімі бар жаңа айғақтар пайда болды, сол айғақтар бойынша ұйымға мүше деген жалған айыптаулармен жаңа адамдар қамауға алынды. Мысалы, тұтқындалғандардың бірі ұлтшыл ұйымның мүшелері ретінде 200 адамды атады, олардың 180-і біраз уақыттан кейін А.Диментманның бұйырығымен қамауға алынды. Осылайша, А.Диментман мен Сарычев Красноводск, Гасан-Кулий және басқа да аудандардың 800-ге жуық тұрғындарын қамтитын «Алаш-Орда» қазақ ұлтшыл ұйымы туралы арандатушылық істі қолдан жасақтады. Диментман мен Сарычев құрастырған рефераттар арқылы қамауға алынған сауатсыз қазақтарды Диментман мен Сарычев ойлап тапқан Красноводск қаласындағы «Алаш -Орда» қазақ ұлтшыл ұйымы туралы арандатушылық іс бойынша айғақтар беруге мәжбірледі. Кейін бұл заңсыз қылмыстық әрекеттерді тергеп-тексеру барысында анықталғандай Түркімен КСР Ішкі Істер Халық Комиссары жанындағы инспектор А.Диментман басқарған НКВД Красноводск жедел тобы және көмекшісі Сарычевтің тапсырмасы бойынша қамауға алынғандарды «өңдеуді» Қонысов, Жетікбаев және басқалар жүргізгені анықталды.

Бұл тұтқындалғандардың көпшілігі үштіктің үкімімен Түркімен КСР НКВД-сы тарапынан атылып, сотталды. Атуға кесілгендердің ішінен Қонысов пен Қарабұғазкөл аудандық газетінің редакторы Жетікбаев кездейсоқ тірі қалды. Себебі олар алдын-ала жасақталған құжаттар бойынша атылған болатын. Осындай заңсыз сұмдық істерге де жол берілді.

Түркіменстандағы «Алаш-Орда» ұйымы «мүшелеріне» тағылған айыптардың ақылға қонбайтыны көпе-көрнеу еді, бірақ бұл осындай істерді танған қараниеттілерді титтей де шіміркендірген жоқ. Осындай стандартты айыптаулар елдің барлық аймақтарында жүргізілді.

НКВД әскерінің Түрікменстан Шекара округі әскери прокуроры, І-ші рангалы әскери заңгер Кошарский баяндамасында: «Алаш - Орда» Красноводск ұйымы деп аталатын іс бойынша НКВД үштігі тарапынан сотталғандарының арасында нақты жаулардың белгілі бір пайызы болғаны даусыз, ол тұтқындалғандар мен сотталғандардың басым көпшілігінің ертедегі ұлтшылдармен ортақ ештеңесі болмағаны айтылады. Қызметкерлердің істері бойынша тергеу барысында «Алаш - Орда» ісі бойынша қамауға алынғандардың барлығын талқылаудың дұрыстығын тексеру мүмкін болмады, өйткені істерді тексеру көп уақытты қажет етеді.

Алайда, КСРО Прокуратурасы Түркімен КСР-і Прокуратурасына бұл мәселені арнайы шешуді тапсыруы қажет деп санаймын. Атап айтқанда, НКВД үштігімен бас бостандығынан айыруға сотталғандардың істерін қайта тексеру қажет. Айта кету керек, бұл тұтқындалғандардың кейбірі Жеткібаев, Қонысов қазіргі уақытта қамаудан босатылды», - деп жазды.

Адам айтқысыз қылмыстарды жүзеге асырған жендеттер кімдер деген заңды сұрақ еріксіз туындайды. Зверев, Нодев, Монаков (бұл үшеуі Республика НКВД-сының басшылары), Баланда, Пеннер, Лопухов,

Пашковский, А.Диментман, Сарычев, Акимов, Д.П.Иванов, Глотов, Гаевский, Косаревский, Я.Нураев, Виндушев, Алексеенко, Семендяев сияқты НКВД-ның қанды қол жендеттері ешбір кінәсі жоқ қарапайым адамдардың үстінен жалған қылмыстық істер жасаумен, жазықсыз адамдарды қорлаудың небір сорақы тәсілдерін кеңінен қолданғаны туралы аталған баяндамада нақты дәлел-айғақтармен жазылған. Олар азаптау барысында адамдардың жан айқайын естіртпеу үшін, хормен өлең айтқызған (Пашковский, Гаевский), ал садист Глотов ән айтқызып, билеуге мәжбүріледі, «нашар» билегендерді «жігерлендіріп» ыстық ине салды. НКВД-ның 5-ші бөлімі қызметкері Косаревский адамдардың бастарына желім жағып, айуандықпен қысқы уақытта салқын душқа түсірсе, 3-ші бөлімнің бастығы Баланда, оның көмекшісі Нураев, бөлім басшылары Акимов, Виндушев тұтқындарды «конвейер» әдісімен он күні бойы тізерлетіп отырғызып, ұйқыдан, тамақтан айырып, жүйелі түрде азаптау мен сабауды ұйымдастырған. Бұл конвейерде емшектегі балалары бар әйелдер, ғылыми қызметкерлер мен профессорларда болды. Ашхабад теміржолы НКВД-сының жедел өкілдері Алексеенко, Семендяев тергеу барысында азаматтардың шаштары мен сақалдарын жұлып, тырнақтарының арасына ине жүргізіп, аяқтарының тырнақтарын жұлған. Заңдылықты өріскел бұзған Монаковтың жеке тапсырмасы бойынша А.Диментман мен Сарычев НКВД және Одақ прокурорының санкциясынсыз Иран мен Ауған консулдығының қызметкерлерін тұтқынға алуға дейін барды. Түркімен КСР Керкин округтік НКВД бөлімінің бөлім бастығы Лопухов пен жедел өкіл Овчаров мас күйінде табуреткімен соғып ешбір дәлел себепсіз тұтқынға алғандардың бастарын жарған, осындай азаптаулардан кейін бір сағаттың ішінде 15 адам шипонажпен айналысқандарын мойындаған.

1938 жылдың басында С.Ф.Монаков және оның ең жақын серіктесі, Түркімен КСР НКВД-сы 5-ші бөлімінің бастығы Пашковский тұтқынға алынған жазықсыз азаматтарға «жаппай конвейер» «шұңқыр», «камералық өңдеу», «ылғалды камера», «штаттық куәгерлер» сияқты өздері ойлап тапқан жазалау түрлері мен әдістерді кеңінен қолданды. «Конвейерде» немесе сол кезде «конференциялар» деп аталғандай, тұтқындалғандарды топтық ұрып-соғу және азаптау ұйымдастырылды. Тұтқындалғандардың айғақтарын бопсалаудың ең шектен шыққан тәсілдерінің бірі, сөзсіз «шұңқыр» деп аталатын тәсіл болды. Тергеу барысында қамауға алынғандардан жауап алудың бұл әдіс-тәсілдерін «Алаш-Орда» ісімен ерекше көзге түскен, Красноводск НКВД-сы жедел тобының бастығы, А.Диментман жиі қолданатындығы анықталды.

Жазықсыз жандардың нақақ көз жасына қалған жоғары да аталған НКВД жендеттерінің барлығы 1939 жылы тұтқынға алынып, ату жазасына кесілді, сөйтіп лайықты жазаларын алды.

Түркіменстандағы «Алаш Орда» ісі осылайша аяқталды.

Архив деректерінде Қазақ ұлтшылдарының ұлттық ұйымының схемасы бойынша Орта Азияда, «Тәуелсіз Түркістан» шетелдік орталығы, Парижде,

Берлинде, Ташкентте, Орынборда филиалдары болғандығы туралы деректерде кездеседі.

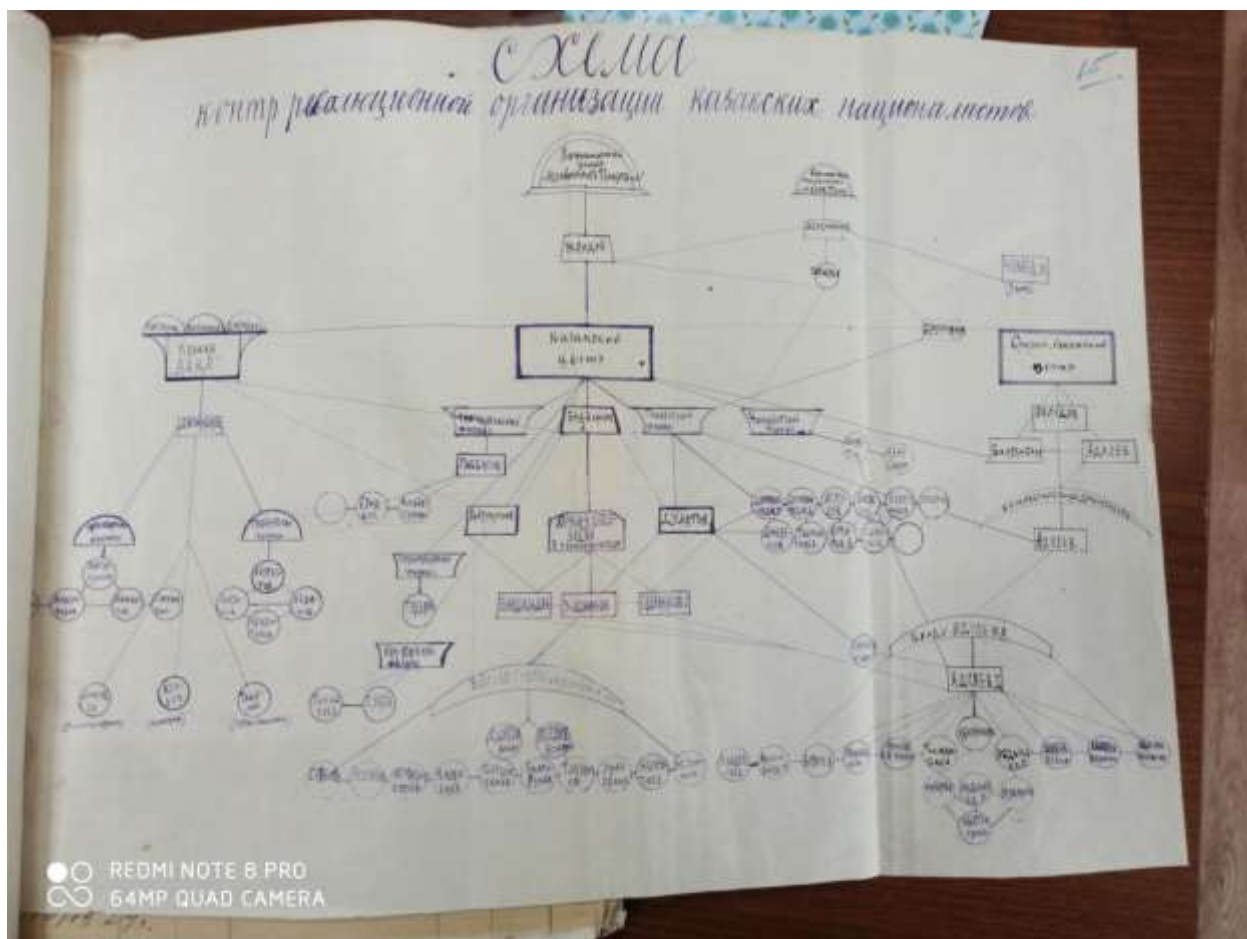
Біз бүгінгі күні осы фактіні тануымыз, қайта пайымдауымыз және 1930-жылдардағы саяси қуғын-сүргіннің тарихына арналған зерттеулерде оларды жаңаша көзқарас тұрғысынан көрсетуіміз керек.

Себебі, большевиктік-сталиндік тоталитарлық жүйемен жасалған қылмыстары мен жаппай саяси қуғын-сүргінге ұшыраған миллиондаған құрбандар мен зардап шеккендердің тағдырларын зерттеу және оларды толық ақтау мақсатында, осындай архивтік құжаттарды болашақ буын үшін жариялап отыру өте маңызды деп есептеймін.

Қолданылған дерек көздер:

1. Ресей Федерациясы мемлекеттік архивіндегі КСРО Прокуратурасының Р-8131 қорының, 37-тізім, 145-ісіндегі құжат.

2. НКВД әскерінің Түрікменстан Шекара округі әскери прокуроры, І-ші рангалы әскери заңгер Кошарскийдің баяндамасы, Р-8131 қорының, 37-тізім, 145-ісіндегі құжат.

Архив құжаттарынан табылған НКВД жәндеттерінің ойлап тапқан «Алаш-Орда» «қылмыстық тобының» схемасы.

3. 1939 жылдың 23 қыркүйігінде «өте құпия» грифімен Түркімен Кеңестік Социалистік Республикасы (Түркімен КСР) НКВД органдарында «Социалистік заңдылықтарды бұзу» істері бойынша тергеу қорытындылары. Бұл да сонда.

References:

1. Resej Federaciyasy memlekettik arhivindegi KSRO Prokuraturasynyň R-8131 korynyň, 37-tizim, 145-isindegi kyzhat.
2. NKVD askeriniň Tyrikmenstan Shekara okrugi askeri prokurory, I-shi rangaly askeri zanger Kosharskijdiň bayandamasy, R-8131 korynyň, 37-tizim, 145-isindegi kyzhat.
3. 1939 zhyldyň 23 kyrkujiginde «öte kúpiya» grifimen Tyrkimen Keñestik Socialistik Respublikasy (Tyrkimen KSR) NKVD organdarynda «Socialistik zandylyktardy bızu» isteri boýynsha tergeu korytyndylary. Býl da sonda.

МАЗМҰНЫ / СОДЕРЖАНИЕ/ CONTENT

РЕДАКЦИЯДАН ОТ РЕДАКЦИИ FROM THE EDITOR	
ЖИЗНЕННЫЙ ПУТЬ МАГЖАНА – ЭТО ВЫСОКИЙ ДУХОВНЫЙ ПРИМЕР СЛУЖЕНИЯ СВОЕМУ НАРОДУ	8-12
ШАРУАЛАРҒА ҚАТЫСТЫ КЕҢЕС ӨКІМЕТІНІҢ КҮШТЕП ҰЖЫМДАСТЫРУ, ЕТ, АСТЫҚ ДАЙЫНДАУ ЖӘНЕ БАСҚА ДА НАУҚАНДАРЫНЫҢ ҚҰРБАҢДАРЫ ЖЕРТВЫ НАСИЛЬСТВЕННОЙ КОЛЛЕКТИВИЗАЦИИ, ЗАГОТОВИТЕЛЬНЫХ И ДРУГИХ КАМПАНИЙ СОВЕТСКОЙ ВЛАСТИ В ОТНОШЕНИИ КРЕСТЬЯНСТВА VICTIMS OF FORCED COLLECTIVIZATION, PROCUREMENT AND OTHER CAMPAIGNS OF THE SOVIET AUTHORITY IN RESPECT OF THE PEASANTRY	
ШЫМКЕНТ ҚАЛАСЫ ЖӘНЕ САЙРАМ АУДАНЫНДА ЖҮРГІЗІЛГЕН МАҚТА НАУҚАНЫНЫҢ ЗАРДАПТАРЫ, А.Б. САТЫБАЛДЫҰЛЫ ПОСЛЕДСТВИЯ ХЛОПКОВОЙ КАМПАНИИ В ГОРОДЕ ШЫМКЕНТ И САЙРАМСКОМ РАЙОНЕ, САТЫБАЛДЫУЛЫ А.Б. CONSEQUENCES OF THE COTTON CAMPAIGN IN THE CITY OF SHYMKENT AND THE SAYRAM DISTRICT, SATYBALDYULY A.B.	13-27
XX ҒАСЫРДЫҢ 30-ШЫ ЖЫЛДАРЫНДАҒЫ ШЫҒЫС ҚАЗАҚСТАН: ТАРИХИ ДЕРЕКТЕР ЖӘНЕ КУӘГЕРЛЕРДІҢ ЕСТЕЛІКТЕРІ, Н.Л. КРАСНОБАЕВА ВОСТОЧНЫЙ КАЗАХСТАН В 30-Е ГОДЫ XX ВЕКА: ИСТОРИЧЕСКИЕ ДАННЫЕ И СВИДЕТЕЛЬСТВА ОЧЕВИДЦЕВ, КРАСНОБАЕВА Н.Л. EAST KAZAKHSTAN IN THE 30S OF THE TWENTIETH CENTURY: HISTORICAL DATA AND EYEWITNESS ACCOUNTS, KRASNOBAYEVA N.L.	28-41
ҚАЗАҚСТАННЫҢ БОСТАНДЫҒЫ, ТӘУЕЛСІЗДІГІ ЖӘНЕ АУМАҚТЫҚ ТҮТАСТЫҒЫ ҮШІН КҮРЕСУШІЛЕР – ҚУҒЫН-СҮРГІН ҚҰРБАҢДАРЫ БОРЦЫ ЗА СВОБОДУ, НЕЗАВИСИМОСТЬ И ТЕРРИТОРИАЛЬНУЮ ЦЕЛОСТНОСТЬ КАЗАХСТАНА КАК ЖЕРТВЫ РЕПРЕССИЙ FIGHTERS FOR FREEDOM, INDEPENDENCE AND TERRITORIAL INTEGRITY OF KAZAKHSTAN AS VICTIMS OF REPRESSION	
АЛАШ ПАРТИЯСЫ ЖӘНЕ БҮКІЛРЕСЕЙЛІК ҚҰРЫЛТАЙ ЖИНАЛЫСЫ, СҰЛТАН ХАН АҚҚҰЛЫ. ПАРТИЯ «АЛАШ» И ВСЕРОССИЙСКОЕ УЧРЕДИТЕЛЬНОЕ СОБРАНИЕ, СУЛТАН ХАН АККУЛЫ. THE ALASH PARTY AND THE ALL-RUSSIAN CONSTITUENT ASSEMBLY, SULTAN KHAN AKKULY.	42-63
АЛАШЫ АРДАҚТАҒАН АСЫЛБЕК СЕЙІТОВТІҢ ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ ҚЫЗМЕТІ, Н.Т. ИМАНҚҰЛОВА, Б.Б ТОКИШКАДИРОВ, Т.А. КАРИЕВА. ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ АСЫЛБЕКА СЕЙИТОВА, ПО ЧИТАЕМОГО АЛАШЕМ, ИМАНКУЛОВА Н.Т., ТОКИШКАДИРОВ Б.Б., КАРИЕВА Т.А. THE SOCIO-POLITICAL ACTIVITIES OF ASYLBEK SEITOV, HONORED BY THE ALASH MOVEMENT, IMANKULOVA N.T., MUKATAEVA Z.K., KARIEVA T.A.	64-88

ТҮРКІСТАН МҰХТАРИЯТЫ (АВТОНОМИЯСЫ) – «АЛАШТЫҢ» ІРІ ЖОБАСЫ, СҰЛТАН ХАН АҚҚҰЛЫ. ТУРКЕСТАНСКИЙ МУХТАРИАТ (АВТОНОМИЯ) – КАК ЧАСТЬ БОЛЬШОГО ПРОЕКТА «АЛАШ», СУЛТАН ХАН АККУЛЫ. TURKESTAN MUKHTARIAT (AUTONOMY) – AS A PART OF THE LARGE PROJECT “ALASH”, SULTAN KHAN AKKULY.	89-118
МАҒЖАН ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫНА БАЙЛАНЫСТЫ 1920-ЖЫЛДАРДАҒЫ САЯСИ-ИДЕЯЛЫҚ КҮРЕС, Қ.Ғ. ДАРКЕНОВ ИДЕЙНО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ БОРЬБА 1920-Х ГОДАХ В ТВОРЧЕСТВЕ МАГЖАНА, ДАРКЕНОВ Г. Г. IDEAINO-THE POLITICAL STRUGGLE OF THE 1920S WITH MAGZHAN'S CREATIVITY, DARKENOV G. G.	118-130
20-ШЫ ҒАСЫР БАСЫНДАҒЫ ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ КОНСТИТУЦИОНАЛИЗМ ИДЕЯСЫНЫҢ БАСТАУЫ: ҰШҚАН ОЙДЫҢ ҮЗІЛУІ, Ш.В. ТЛЕПИНА ИСТОКИ ИДЕИ КОНСТИТУЦИОНАЛИЗМА В КАЗАХСТАНЕ В НАЧАЛЕ XX ВЕКА: ПЕРВАННЫЙ ПОЛЕТ МЫСЛИ, ТЛЕПИНА Ш.В. ORIGINS OF THE IDEA OF CONSTITUTIONALISM IN KAZAKHSTAN AT THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY: AN INTERRUPTED FLIGHT OF THOUGHT, TLEPINA SH.V.	131-147
ХАЛЫҚҚА ҚАРСЫ ЖАСАЛҒАН ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ КІШІ ОКТЯБРЬ БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ ІСКЕ АСЫРЫЛУЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ ТРАГЕДИЯЛЫҚ ЗАРДАПТАРЫ РЕАЛИЗАЦИЯ АНТИНАРОДНОЙ ПРОГРАММЫ МАЛЫЙ ОКТЯБРЬ В КАЗАХСТАНЕ И ЕЕ ТРАГИЧЕСКИЕ ПОСЛЕДСТВИЯ IMPLEMENTATION OF THE ANTI-PEOPLE PROGRAM LITTLE OCTOBER IN KAZAKHSTAN AND ITS TRAGIC CONSEQUENCES	
ГУРЬЕВ УЕЗІ МЕН ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫНДА XX ҒАСЫРДЫҢ 20-30 ЖЫЛДАРЫНДА АЗАМАТТАРДЫ САЙЛАУ ҚҰҚЫНАН АЙЫРУ ШАРАЛАРЫ: ҰҚСАСТЫҚТАР МЕН ЕРЕКШЕЛІКТЕР, Ш.НАҒИМОВ, Г.ЖАНЫСБЕКОВА. МЕРЫ ПО ЛИШЕНИЮ ГРАЖДАН ИЗБИРАТЕЛЬНЫХ ПРАВ В 20–30-Е ГОДЫ XX ВЕКА В ГУРЬЕВСКОМ УЕЗДЕ И ЮЖНО-КАЗАХСТАНСКОЙ ОБЛАСТИ: СХОДСТВА И ОСОБЕННОСТИ, НАГИМОВ Ш., ЖАНЫСБЕКОВА Г. MEASURES TO DEPRIVE CITIZENS OF VOTING RIGHTS IN THE 20-30S OF THE 20THCENTURY IN GUREVSKY DISTRICT AND SOUTH KAZAKHSTAN REGION: SIMILARITIES AND FEATURES, SH. NAGYMULY, G. ZHANYSBKOVA.	148-162
ГОСКОЛОНИТ- КЕҢЕСТІК ОТАРЛАУДЫҢ НЕГІЗГІ ҒЫЛЫМИ МЕКЕМЕСІ, С.С. МОЛДАБАЙ ГОСКОЛОНИТ - ГЛАВНОЕ НАУЧНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ ПО СОВЕТСКОЙ КОЛОНИЗАЦИИ, МОЛДАБАЙ С.С. GOSCOLONIT - THE MAIN SCIENTIFIC INSTITUTION ON SOVIET COLONIZATION, SARKYTBEK S. MOLDAVAY	163-189

ЖАЗАЛАУШЫ ОРГАНДАРЫҢ ҚЫЗМЕТІ МЕН ҚЫЛМЫСТАРЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ И ПРЕСТУПЛЕНИЯ КАРАТЕЛЬНЫХ ОРГАНОВ ACTIVITIES AND CRIMES OF PUNISHMENT BODIES	
ТҮРКІМЕНСТАНДАҒЫ «АЛАШ-ОРДА ІСІ», АҚҚАЛИ АХМЕТ «ДЕЛО АЛАШ-ОРДЫ» В ТУРКМЕНИСТАНЕ, АҚҚАЛИ АХМЕТ "ALASH-ORDA CASE" IN TURKMENSTAN, AKKALY AHMET	190-198
МАЗМҰНЫ / СОДЕРЖАНИЕ/ CONTENT	199-201